

novo pesničko ime:

rajko ного

Rajko Petrov Nogo:
ZIMOMORA Svjetlost, Sarajevo, 1967.

Prva sveska stihova mladog sarajevskog pesnika Rajka Petrova Noga privukla je pozornost književne kritike, prosto ju je provocirala. A to mora dosta da znači mladom pesniku, u smislu izvesnog ohrabrenja, ali još više zato što mu se pruža mogućnost (u sve bogatijoj književnoj produkciji sve reda) da u prvom i ranom „sukobu“ sa književnom kritikom samokritički preispita sebe sama, da se koliko je moguće više približi onoj plodnoj bespristrasnosti u kojoj se objavljuje prava mera sopstvene poetske ostvarenosti. Tada se, obično, neposredan mladački uzlet završava izvesnim povlačenjem u sebe sama, u neophodnu sumnju, da bi sve to kasnije urodilo jednim kvalitativnim skokom. To se, naravno, može desiti jedino pri srećnom ukrštaju pesničke vere i kritičarske sumnje, manje ili više uharmonizovanog poetskog bića i manje ili više tačnog kritičkog suda. Najbolje što kritika u takvom slučaju može da postigne jeste da spoljnu pesničku zaletelost podseti na njenu stvarnu unutarnju meru, da je naprosto osvesti.

ZIMOMORA Rajka Noga je knjiga koja zahteva, koja zaslužuje takav ukrštaj, jer je u njoj potvrđen nesumnjiv i jak poetski poriv, težnja da se tamni unutarnji nagoni poetsko-jezički jasno uobliče. Tačnije: u ZIMOMORI je prisutna ličnost koja imponuje vlastitom snagom, snagom svog ispoljavanja. I doista se može, u ovoj svesci stihova, da oseti kako ta ličnost reaguje, kako kovibrira sa zbivanjima oko sebe: sa zbivanjima u društvu i u prirodi. Koheziona snaga ZIMOMORE — inače nedovoljna — delom je zasnovana na otvorenosti i, rekao bih, agresivnosti pesnikove ličnosti, a delom na izvornom osećanju vlastite neuklopljenosti u svet. Tome treba dodati i dosta nejedinstvenu pesnikovu literaturu, kao i širok dijapazon (u skladu sa literaturom) poetskih elemenata koje Nogo pokušava da inkorporira u svoju pesmu, jer on hoće da obuhvati estetski i kamerno, pesnički bunt, misaoni zamah i lirsku impresiju. Iz svega ovoga i dolazi razudenost, odnosno nekompaktnost ZIMOMORE. Koliko god, s jedne strane, u njoj osetno struji snaga jedne mlade i smeone ličnosti, ličnosti koja pleni, isto toliko je, s druge strane, raznorodnost pokušaja i nedostatak više tvoračko-oblikovne doslednosti razbija u „slojeve“. Naime, Nogova ZIMOMORA je nekritički napravljen presek uspešnih i neuspešnih opita u okviru poetske forme i jednog svežeg i još neprevrelog poimanja prirode i socijalne zbilje. Kao celina, ZIMOMORA je zaista prva knjiga, puna nemira i izvanrednih uzleta, puna raznolikosti koje se ne uspevaju da dovedu u čvrsto i skladno

savzuče i, naravno, bez moći da se poetska forma disciplinuje u ovom smislu: da u samom formativnom činu, u stvaralačkoj sabranosti, postane sebe same svesna, sebi samoj dovoljna, sebi samoj neumoljiv sudac. Ali to je već zahtev za smirenom zrelošću, što ne bi trebalo u ovom slučaju tražiti, jer sasvim je dovoljno što nam je Nogo, u prvom knjizi, ponudio svoj iskreni nemir, svoje pređano traganje za stvarnim mestom i stvarnim poetskim medijem. A time ZIMOMORA i obavezuje da joj se pride sa punom merom ozbiljnosti, da se u jednom ozbiljnom kritičkom pregledu poetske rukoveti koju sadrži izluči okosnica one emotivne drame koja obećava, koja pokazuje stvarne mogućnosti za kasnije, zrelo uobličenje jednog dostia savremenog pesništva.

Na samoj površini ZIMOMORE, ono što nas prosto presreće u njoj, jeste Nogova estradna, buntovnička poza (Rajkovanje, Kletva, Zapis za bližnju, za ovu bledju itd.). Iza te poze nalazi se jedno nesrećno, neusklađeno detinjstvo, neke psihičke neusklađenosti socijalne provenijencije. U nekim pesmama sve je to dato neposredno, direktno čak imenovano. Ne bi bilo teško na osnovu toga rekonstruisati psihički profil jednog detinjstva i rane mladosti. Ali ono što je ovde interesantno jeste kako je ta psiho-socijalna materija poetski isposredovana, koliko je uzdignuta na stepen poetskog čina.

Rajko Nogu ne nedostaje invencije u kombinovanju slikovnih i ritamskih elemenata jezika, pa se njegov bunt u srećnijim trenucima uobličava u književno efektne oblike. Neočekivan spoj, sjajna metafora i rezak pesnikov glas iza svega tuga odzvanja. Međutim, Nogov bunt nikada nije ponoran, ne seže do onih dubina u kojima bi mogao da se sублиmiše u sadržaje i poruke šireg značenja. On se delom svodi na pesnikov osoben slučaj, a delom na mladačku ponesenost i nepristajanje na svet onakav kakav je. Samo jednim tamnim tračkom on se probija do viđenja svog, ljudskog položaja u savremenom svetu. A to je i ona dragocena kelica u ZIMOMORI. Za ovu vrstu njegovih pesama, za ovaj „sloj“ ZIMOMORE, karakterističan je i jasan uticaj, dosta osetna literatura, pa se izvorne pesnikove emocije i oblici teško probijaju kroz naslage poznatih književnih rešenja.

Nasuprot ovim „glasnim“ pesmama nalaze se Nogove lirске impresije. Ali one proizilaze iz istog stanja, istog odnosa prema zbilji i poeziji, samo u trenutku drugačijeg, suprotnog raspoloženja. Te impresije su krhke, često nemoćne da se sублиmišu u čvrstu pesmu. To su, u stvari, raspoloženja koja je psihološki lako motivisati, ali u njima se može tek naslućivati začecje onih sadržaja i oblika zbog kojih i treba pojavu

Rajka Noga ozbiljno prihvatiti. Same po sebi one se ne bi razlikovale od lirskih improvizacija koje bogato cvetaju na marginama mnoge senzibilne mladosti.

Ono pak što je u ZIMOMORI značajno sadržano je u prelazu od „mog slučaja“ (pesma *Moj slučaj*) ka jednom uopštenom životnom stanju, jednom pokušaju da se svoje osećanje u pesmi dâ kao opšte osećanje čoveka u savremenom svetu. Tu više i nije presudno koliko je Nogo u prvom zbirci uspeo da odelotvori takva svoja nastojanja, nego je značajna sama činjenica da nastoji da izade iz kruga lične drame, da zakorači u širu, opštu dramu savremenog čoveka. Za taj prelaz njemu nije bilo potrebno da napusti svoje psihičke traume i svoj lični nemir, nego je trebalo da ih poetskom formom i sveuču isposreduje. I tek ovde počinje drama poezije, nakon pesnikove lične drame. Nogo se sada vraća svom detinjstvu kao nečem novom, odnosno kao izgubljenom harmoničnom odnosu sa svetom koji je istovremeno i pesnikov projekat. Ova tvrdnja izgleda protivrečna s obzirom na ono što je ranije rečeno. Jer ako je tačno da se u ZIMOMORI jasno oseća jedno nesrećno, slomljeno detinjstvo, onda izgleda da ne može biti tačno da se u toj istoj poeziji upravo u detinjstvu nalazi idealno rešenje svoga položaja u svetu. Međutim, detinjstvo kome Rajko Nogo teži je transponovano detinjstvo, iz ličnog (koje je slomljeno) ono je uzdignuto do opšteg, do jednog željenog harmoničnog odnosa sa svetom u sebi i oko sebe. U traganju za tim detinjstvom, tim rešenjem, on postaje sabraniji, smireniji, a njegova pesma u sebi čvršća, u sebi sigurnija. U prvom pesmi ZIMOMORE (*Tvoje je da koračaš*) on je, izgleda, svestan toga:

Ne možeš ti u takve poslove da se
pačać
nije za tebe tresak niti cepanje
suvo.
Budi ono što jesi, ceo predi u
uvo —
tvoje je da vibriraš, tvoje je da
koračaš.

U novim predelima slute se tvoji
koraci.
Dok palcaju munje, plava te toga
štiti
(neprobudeni u detetu čamuju
pipci smrti)
i tvoje opore reči ovde su jedini
znaci.

On sada pokušava da „sanja bliske stvari“, da se blićima približi, da učestvuje u tim zbivanjima prirode. On peva o tome kako „u nesvesti materija spava“, kako se može da oseti „miris zemlje“, o „mraku materici“ i o „umornom embriju“. Ali i tu treba biti oprezan, jer jedno su puke reči-stavovi, reči-izjave, koje mogu vrlo visoko da uzleću — i to, možda, utoliko više ukoliko su praznije —, a sasvim je nešto drugo prava mera poetske delotvornosti. Rajko Nogo,

na sreću, nije zapao u pesnička fraziranja o ptici, vatri, vremenu i ništavilu kojima robuje najmlađa generacija pesnika kod nas, posle Branka Miljkovića, ali se zato u njegovoj poeziji ipak oseća ono mladačko posezanje za neobičnim temama i izjavama. Nesrazmera između htenja i mogućnosti tu je isuviše istaknuta. Naime, lako je reći:

Svetu ovom ja sam prapočetak,
u mome ritmu treptava vaseljena
sua diše.

Ali nije lako uspostaviti delotvorno ravnotežu u pesmi u kojoj je izrečena ovakva izjava. Njome pesma onda ne dobija, nego gubi, raspada se. Rajko Nogo je i u svojim uspešnim pesmama stvorio „izgoretinu“ (I. Sekulić) takvim neopravdanim posezanjem u kosmičke razmere. Kosmičko, vaseljensko, daje se iznutra i bez buke, ne spolja i ne u velikim i prezvučnim rećima. On, zato, mora mnogo više da se povinuje logici svoje pesme, da više oseća imanentne zakone njenog bića.

Ali ako apstrahujemo takva i slična druga nepridržavanja logike pesme, ako apstrahujemo izvesne zanatske, u najširem značenju, neuspelosti, onda se suočavamo sa poezijom koja na samom početku mnogo obećava. Pogoto je u okvirima savremene bosanskohercegovačke poezije pravo osveženje. Pesma *Suncokret*, sigurno najbolja Nogova pesma, predstavlja jedno srećno rešenje, srećan spoj nekih najinteresantnijih mogućnosti njegove poezije:

Većeg ludaka nema...

Šija mu se od težina iskrivila —
nejak je to oslonac za glavu
blesavu

od sunca obnevidelu
u svetlost ludo zaljublenu
ko monah onaj zvezdočatac
što u samštini skapa
(dok mu se laste po rukavima
gnezde)

niz reku piljeći u zvezde.
Pa i kad oboleo, od tuge sveo,
stidljivo ogromnu glavu srcu bliže
prigne
i kad mu zenice sitne poispadaju,
on i tad sunce uporno sanja —
kao u maju.

Ludaka većega nema...

Uzaludnošću, bezumnošću sa kojom istražava „u samštini“, uvek okrenut prema svetlosti, pa i kad mu ponestane unutarnje snage, kad ga vreme neumoljivo satire, Nogov suncokret-ludak simbolizuje, odnosno inkarnira sobom doživljaj jednog vida čovekove sudbine. U ovom vide-nju srećno je ostvaren adekvatan veštastveni korelat za unutarnja i imaterijalna poetska naslućivanja. U jedinstvenoj viziji pomirena je, s jedne strane, snaga koju Nogo u estradnoj pozi bezumno i nekorisno rasipa i pri tome ostaje na površini i, s druge strane, krhke lirске impresije i naslućivanja nekih ekstatičnih ritmova koje pronosi priroda u svom većom kruženju.

I ako bude po unutarnjoj meri razvijao ono potencijalno poetsko bogatstvo koje naziremo u stihovima:

Oseti miris zemlje za gradom pored
reke,
shvatiti nikad nećeš taj mrmor
mlade trave;
u potiljku ti sviće i već si miran
sasvim
sa mišlju pogibeljnom od koje oči
plave. —

— onda se od njega može očekivati pesništvo u kome će se vaspostavlja-ti fine, krhke niti između čoveka i prirode, u kome će se osećati ritam humanizovanih zbivanja u prirodi. A za takvo pesništvo se treba zalagati, čak i kada je u začecju.

Novica PETKOVIĆ